

Az egész vita uralkodó vonala Madách pesszimizmusa, vagy optimista volta körül alakult ki. A magyar nyelv gazdagsága három sokkal kifejezőbb kifejezést mutat fel Madách életszemléletének megvilágítására. Életuntság, életcsömör és életundor.

Meg kell állapítanunk, hogy Madáchnak mindegyikre meg volt az oka. A céda feleség, a meg nem értő anya, a hűtlen barátok vezették Madách Luciferjét az emberiség tragikus eseményeihez. Hanem a fenti, szinte kedélybetegségben szenvedő Madách írta volna a magyar kultúrának ezt a kiemelkedő gyöngyszemét, akkor Lucifer Ádámot vezethette volna az egyiptomi öntözőművekhez, ahol mind mindenkiért dolgozott, a görög demokrácia korában Leonidashoz vagy Perikleshez, a francia forradalomban a szabadság, testvériség, egyenlőség gondolatához, és ha nem a fenti Madách Imre írja az „Ember tragédiá-ját, akkor nem Furie falanszteréhez, *hanem a dialektikus materializmus alapján felemelkedő emberiség szocialista társadalmáig juthatott volna el.*

Madách „Ember tragédiá”-ja, amint mondtam, a magyar kultúra legragyogóbb gyöngyszeme, amire méltán lehetünk büszkéek. Meg kell azonban állapítani, hogy nem iránymutató mű az önmarcangolásnak, az úttalanságnak a tökéletes alkotása. A mai ifjúságnak azonban megvan az iránya, csak látni kell, rá kell merni lépni, akkor az út nem az öngyilkosságot jelentő sziklára lépést, *hanem az emberiség boldogulását fogja eredményezni.*

Ha az önképzőköri színvonalat akarom tartani, akkor kritikát is kell gyakorolnom. Remélem, hogy ez senkire nem lesz bántó. Ilyen előadást sokat kell rendezni. Először is a közönség kultúrigényének kielégítésére, másodsor a szereplők gyakorlása végett. Meg kell ugyanis mondanom, hogy Sere Gabriellán, Lázár Szabolcs, Váczi Andrásan és az irodalomtörténetet ismerő Kovács Imrén kívül a diákok nagyrésze hol az ablakra, hol a mennyezetre nézve leckét mondott előadás helyett.

Mindezeket nem azért nem mondtam a helyszínen el, hogy a viszontválasz lehetőségét kizárjam, de az idő előrehaladottsága, a közönség fáradtsága miatt már nem volt tanácsos.

A Karcagi Napló szerkesztőjének jóvoltából a lap hasábjain minden viszontválasznak szívesen helyt ad.

Gábor

KARCAGI NAPLÓ – 1946. május 11. (2. oldal)

Hozzászólás a Madách–ünnepélyhez

A karcagi gimnázium önképzőköre a városháza dísztermében Madách-ünnepélyt rendezett. Mikor ezt a hírt a Karcagi Naplóban olvastam, felsiettem a városházára mert nagyon érdekelt egy önképzőköri gyűlésnek nyilvánosság elé vitele. Csak helyeselni tudtam a gondolatot, hogy már az iskola padjai között nagyobb önállóságra nevelik a diákságot. Bármilyen elismeréssel adózom a magas színvonalú, értékes délutánért, – és itt külön ki kell emelnem Sere Gabriella, Lázár Szabolcs és Kovács Sándor kitűnő előadását – helytelennek tartom azonban egy irodalmi mű ismertetésénél egy irodalmi körnek olyan politikai síkra való terelését, amely nem szolgálja a demokrácia, a szocializmus ügyét, mint ez jelen esetben történt.

„Az ember tragédiája” az athéni színének ismertetésénél előadó kijelenti, hogy a demokrácia nem boldogít. Nem tárgyalta azt, hogy az akkori Athénben már a szavazat csak üzlet volt, adás-vétel tárgya, megfizetett demagógokról volt szó. Ochlokráciának és nem demokráciának nevezzük – ha az előadó utánanéz a szótárban – ezt a politikailag és

erkölcsileg szennyes demagógok uralmát, mellyel nem téveszthet össze periklési demokrácia ragyogó korszakával.

Ugyancsak hiba volt egy lány előadásának azon kitétele, melyben Lucifert, az ördögöt, a gonosz azonosítja a racionális materializmussal.

A falanszter-jelenetnél szinte célzatosnak látszott „kommunista” falanszterről beszélni egyik diáknak. Fourier képzelte el egy munkaállamot, amelyben mindennek az értelem, a tudományos irányítója és az érzés és a kultúra nem számít. Falanszternek nevezte a francia bölcselem ezt a munkaközösséget. A falanszter-jelenetben a tudós egy múzeumban a világ kihalt állatait mutogatva így felel Ádám kérdésére: „Hát nálatok nem így van? Él mi hasznos és mit ekkorig a tudomány pótolni nem tudott: a disznó és a birka, az élő zsír, ez a hús a gyapjútömeg, mely mint lombik, céljainkra szolgál.” Majd ugyanebben a jelenetben a vegyi konyhában a tudós éppen azon kísérletezik a lombikban, hogy valamilyen anyaggal a kihűlő nap kifogyóban lévő melegét pótolni tudja. A fenti soroknál felelevenednek előttem utolsó éveink borzalmi, a fasiszta német vegykonyhák legszörnyűbb rémtettei, ahol a milliószámra gázzal elpusztított deportáltak zsírjából szappant készítettek kifogyóban lévő szappanszükségletük pótlására. Értelmük azt diktálta, hogy az elgázosított emberek zsírját hasznosítani kell.

Itt van a nagy ellentmondás, hogy mindez nem a falanszterben történt, még csak nem is a „kommunista” falanszterben, mert ezzel a jelzővel illette egyik diák a falansztert. Megfordítva: nem is lehet a szocialista társadalmi rendre áttérő Szovjetunióra (a „kommunista” jelzővel nyilván erre célzott) a falanszter-bélyeget rányomni, ahol csak az értelem, a tudomány irányít, és az érzés, kultúra, egyéniség kivész. Mert az érzés – mint fentebb láttuk – ott veszett ki, ahol erre és az európai kultúra megvédésére hivatkozva, lábbal tiporták sárba a humanizmust. Éppen olyan ez, mint a mű londoni jelenetében a kegyetlenségű koldus marakodása az alamizsnáért, miközben Krisztusra hivatkozik.

Különben Madách optimizmusában, vagy pesszimizmusában felvetett vitához szólva, Madách – a német elnyomás ellen folytatott és elbukott szabadságharc, valamint szerencsétlen házassága miatt – nem látta célját az ember életének, tehát csak pesszimizista lehetett. Képzeljük el, milyen borúlátó lett volna, ha átéli még a két világháború borzalmait is. Ha ilyen pesszimizistán látunk mi is, és ilyen ferde beállításban adják elő az egyes jeleneteket, akkor valóban az emberiség tragédiájáról beszélhetnénk, de ha megérezzük a kibontakozást és a szocialista társadalmi rend megalkotása felé haladunk, akkor megtaláljuk az emberi élet igazi értelmét és célját és akkor nem hiábavalók lesznek Madách remekművének utolsó szavai: „Mondottam ember, küzdj és bízva bízzál!”

Végül még egyet: minél több olyan irodalmi délutánra vágyik Karcag kultúrszomszjas közönsége, mint amilyen az önképzőkör múlt heti Csokonai ünnepélye volt.

Szántó László